

TÉZISFÜZET

Soproni Egyetem
Lámfalussy János
Közgazdaságtudományi Kar
Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

**AZ ÜZLETI TERV PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMAI
NEMZETKÖZI PERSPEKTÍVÁBAN
A TUDATOSSÁG TÜKRÉBEN**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Készítette: dr. Laskai András

Témavezető: Sándorné Prof. Dr. Kriszt Éva PhD
egyetemi tanár

SOPRON 2019

Doktori iskola: Széchenyi István Gazdálkodás-
és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Kiss Éva egyetemi tanár

1. Témaválasztás indoklása

A disszertáció legfőbb háttér motiváció ereje a genetika, nanotechnológia, robotika forradalma, a mesterséges intelligencia eljövetele, amely az évszázad legfontosabb átalakulását jelenti. Kurzweil olyan világot ír le, amelyben az emberi és gépi tudatosság egybemosódik. Ennek a kezdetét az adatbányászati eszközök fejlesztésében látja. A vállalatok minden iparágban felhasználják a mesterséges intelligenciát használó rendszereket intelligens adatbányászatra. Ez lehetővé teszi, hogy a vállalat által használt rendszer megdöbbenően pontos előrejelzéseket adjon arról, mekkora üzletben melyik termékből milyen mennyiségben lesz szükség.

Jelenleg felületes mélységű adatok és információk találhatóak a nemzetközi üzleti életet meghatározó alap fundamentumok, pénzügyi rendszereinek, felépítése és üzleti tervezési, hálózati rendszereik összefüggéseivel kapcsolatban. Ennek a problémának a feloldását a vállalati tudatosság megismerése adja. Ugyanis a modern nemzetközi vállalati világ tudatosan adatvezérelt. Az adatok stratégiai eszközök és objektívebb mérhetőséget kínálnak objektív döntésekhez. A vállalati tudatosság feltérképezéséhez a legcélszerűbb út a vállalatok üzleti működését feltérképezhetővé tevő pénzügyi-számviteli adatok elemzése.

A vállalatok tudatossága az, ahogyan érzékelik és megfigyelik a világot, ahogyan tervezési rendszerükben, a stratégiai terveikben, pénzügyi instrumentumaikban mindezeket megjelenítik. A vállalati tudatosság azt jelenti, hogy a vállalatok nyitottak a körülöttük érzékelhető világra és figyelnek a bennük lezajló folyamatokra. A tudatosság teljessé válik ki abban, amikor a vállalatok a stratégiai, pénzügyi tervezési folyamataiban megértik a körülményeiket és eldöntik, hogyan reagálnak rájuk oly módon, hogy figyelembe veszik a szükségleteiket, értékeiket és céljaikat. A tudatos vállalat elősegíti a békét, a közösség tiszteletét és szolidaritását, valamint a

legmélyebb céljainak az elérését.

Az értekezés elméleti részét a vállalati tudatosság szakirodalmi megközelítései alkotják, módszertani alátámasztásként a legalapvetőbb statisztikai módszertant alkalmazza, végeredményként a vállalati tudatosság modelljét hozza létre a nemzetközi vállalatok üzleti tervezését alkotó pénzügyi instrumentumok összefüggéseinek keresztmetszetében.

2. A kitűzött célok

A disszertáció célja az, hogy bemutassa a szakirodalomban használt tudatosság mintázatát a nemzetközi vállalatok üzleti tervezésének pénzügyi instrumentumainak tükrében, feltárva a vállalati tudatosság és a pénzügyi instrumentumok alap összefüggéseit, és kialakítson egy lehetséges zárt logikai rendszerre épülő módszert és a vállalati tudatosság modellt. A vállalati tudatosság modell és a zárt logikai rendszer utat nyithat a vállalati tudatosság mélyebb megértéséhez. A modell és a zárt logikai rendszer alkalmazásával a nem tudatosan irányított vállalatok, tudatosabbá válhatnak. Ezzel a módszerrel, logikai rendszerrel tesztelhetőek és elkülöníthetővé válhatnak a vállalati döntések és mozgás irányuk. Az indikátorok, minőségi változók tisztításával és összevonásával a megfelelő elemzések keresztmetszetében vállalati tudatossági típusokba sorolhatóak a vállalatokat és a vállalati döntések végpontjaiként megjelenő pénzügyi instrumentumok. Ezzel a disszertáció egy olyan alap szelektálási és súlyozási rendszert és módszert jelenít meg, amely a vállalati tudatosság keresztmetszetének szűrőjévé válhat.

3. A dolgozat szerkezete

A dolgozat négy nagy logikai részből áll, amely hét érdemi fejezetre osztható. Az első két nagy rész a tudatosság, mint rendszer megjelenítésére és tudatossági mintázat tipizálás felvezetésére, megalapozására szolgál.

Az első nagy logikai rész (4.1. fejezet) a dolgozat során tárgyalt tudatossági rendszert, a legfontosabb tudatossági fogalmakat, az üzleti tervezés és a tudatosság kapcsolatát, a tudatos vállalat fogalmi mintázatait tekinti át. Mivel a disszertáció több olyan kategóriát is használ, amelyek tartalma nem pontosan definiált, ezért mindenképpen állást kell foglalni a dolgozatban. Az állásfoglaláson túlmenően lényeges azon definíciók, indikátorok megjelenítése, amelyek az empirikus elemzés, a vállalati tudatosság modell alapját is képzik.

A második nagy logikai rész (4.2. fejezet) a nemzetközi és a hazai szakirodalomban publikált, a vizsgálat során alkalmazott adatbányászati eljárások elméleti hátterének áttekintése található. A 4.3. fejezetben az általános és speciális legfontosabb adatbányászati megközelítéseit mutatom be, melynek célja a dolgozatban használt megfelelő módszer megtalálása és kiválasztása.

A harmadik nagy logikai rész (5. fejezet és a 6. fejezet) a dolgozat „lelke”. Az 5. fejezetben szerepel a tudatossági modell általános leírása. A 6. fejezet a pénzügyi instrumentumokon végzett korrelációs és faktorálásnak az eredményeit mutatja be.

A negyedik nagy logikai rész (7. fejezet és a 8. fejezet) a bevezetésben feltett hipotézisek értékelése a 4.-6-fejezetben találhatóak, a feltárt eredmények tükrében. A vállalati tudatosság fogalomrendszerének megalapozása, a módszertani eljárások meghatározása és a vállalati modell építés egyértelműen megkönnyíti a vállalati tudatosság feltérképezését és megértését a pénzügyi instrumentumok tükrében. Jelen dolgozat gyakorlati célja az, hogy a maga szerény eszközeivel ehhez hozzájáruljon illetve a későbbi kutatásokat indukálja, és ösztönözze.

4. Alkalmazott módszerek

A kutatás adatbázisa az egyetlen, széles körben alkalmazott az Orbis Bureau van Dijk nemzetközi üzleti adatbázisának 2017. júliusi (a továbbiakban: Orbis) változata adta. A mintavétel az Orbis rendszer által generált első 1000 darab (legnagyobb árbevételű) vállalatával történt. Két típusú mintavétel történt az Orbisból, amely a vizsgálatok alapjául szolgált.

A kutatás módszerének kiválasztása alapvetően a kutatás tárgyát képező adatsokaság határozta meg. Így korreláció elemzést, és faktor elemzés került alkalmazásra a disszertációban. A kutatási módszerek eszközei tekintetében az adatbányászat alapvető mindenki által elérhető eszközei az SPSS v.25, SPSS modeller v.18. került felhasználásra az elemzéseknel. A nagyméretű adathalmazok egyidejű elemzésére és megjelenítésére, a vállalati tudatosság modell létrehozására alapvetően Visual Basic for Applications (a továbbiakban: VBA) makróban írt szkriptek kerültek alkalmazásra a disszertációban.

5. Új és újszerű eredmények

A vállalati tudatosság rendszer szinten értelmezhető, térképezhető. A tudatos vállalatok meghatározott mintával, elrendezettséggel rendelkeznek, amely hibrid adatbányászati eszközökkel elemezhető és mérhető.

A vállalati tudatosság felderítésének alapeszköze a hibrid adatbányászati megközelítések, technikák és eljárások. A nemzetközi vállalatok pénzügyi instrumentumai, összefüggéseket, mintázatokat, elrendezettségeket, korrelációkat, Pearson-féle együtthatók szerinti összefüggéseket is mutatnak. A faktorálás megmutatta a legfőbb elemeket, amelyek az adathalmazok "belső magjának" is tekinthetők.

A tudatos vállalat az időtől és vállalati csoport típustól függetlenül, a működését leíró adatok halmazában folytonosan felismerhető mintázatokat, alakzatokat hordoznak. Amennyiben ezeket az ismérveket kibontjuk, akkor összefüggések sokaságát találjuk, amelyek üzleti-elrendezetséget, üzleti-eltervezettséget mutatnak.

A vállalatok működése során a pénzügyi instrumentumok és az innováció összetevői között is összefüggések találhatóak. Önmagában az innováció is összefüggések, jól elkülöníthető elemek halmaza, amelyek egymással is kapcsolatban vannak.

A tudatosság mintázatát, legnagyobb mértékben az innováció hordozza, mint jelző érték, amely időtől függetlenül a vállalati működés továbbélésének kulcsa.

A nemzetközi vállalatok üzleti tervezése és pénzügyi instrumentumainak összefüggései a tudatosság, mint keresztmetszeti szűrő alapján értelmezhető.

A vállalati tudatosságnak, úgy, mint a vállalati tervezésnek túlélési értéke van. A tudatosság, az üzleti tervezés, túlélési értéket és működési előnyöket biztosít.

1.TÉZIS

A vállalati tudatosság, mint fogalom meghatározható és indikátorokkal mérhető, modellezhető.

A vállalati tudatosság fogalmával kapcsolatos kutatásaim azt mutatták, hogy Singer volt az a kutató, aki átfogó képet rajzolt meg, amikor a vállalati tudatosság megjelenítését az aktuális tudományos felfogással és a vállalati tervezés természetével állította párhuzamba. A vállalati tudatosság fogalma és indikátorai, változó fogalmak és jelzőszámok. Míg kezdetben a fogalom létét is tagadták, illetve megkérdőjelezték, azt is, hogy egyáltalán mérhető lenne, addig a

2000-es évek szakirodalma egyértelműen lefekteti az aktuális tudományos felfogással párhuzamosan, a vállalati tudatosság fogalmát, jellemzőit, és mérőszámait.

A különböző vállalati tudatosság mintázatok, egyben megjelenítik a tudatosság mintázatát és annak jellemzőit is, így összességében mérhetővé válik a vállalati tudatosság fogalma.

Mindezekre tekintettel a hipotézist elfogadtam, azzal a fenntartással, hogy maga a fogalmi meghatározás illetve jelző mértékei is nem régiék, egy folyamatos fejlődés eredménye és az aktuális tudományos felfogást tükrözi.

2.TÉZIS

A vállalati tudatosság elemei megtalálhatóak a nemzetközi vállalatok pénzügyi adataiban.

A vállalati tudatosság elméleti szakirodalomból levezethető elemei meghatározhatóak. A nemzetközi üzleti adatbázisban, illetve a számviteli, pénzügyi rendszerben történő egyeztetetőséget és megfelelést mutatja be a 3. ábra. Egyrészről a bal oldali ábrán részben bemutattam a főbb szakirodalmi tudatos vállalati indikátorokat és azok összetevőit, ezzel párhuzamosan pedig az Orbis rendszerben a megfelelő adatit.

Tekintettel arra, hogy sikerült a beazonosítás, így ezt a hipotézist is elfogadtam.

3.TÉZIS

A nemzetközi vállalatok pénzügyi adataiból kinyerhető információk segítséget nyújtanak az elemzésben érintett nemzetközi vállalatok viselkedésének megértésében.

A nemzetközi vállalatok pénzügyi adataiból a korreláció és a faktorálás segítségével azonosíthatók a tudatosság alap indikátorai is.

Meghatározható azon vállalatok köre, amely tudatos, amely kevésbé és nem tudatos modell szerint működik. Így a nemzetközi vállalatok viselkedése is kategorizálható, mérhetővé válik.

A hipotézist a vállalati tudatosság modell, a korreláció és a faktorok sikeres felállítása alapján elfogadhatónak tekintetem.

4.TÉZIS

A nemzetközi vállalatok pénzügyi adataiból kinyerhető információk egyszerű, egy vállalati szakember számára is ismert eszközökkel, módszerekkel kigyűjthető, azok eredményeit a tervezési folyamatban hasznosítani tudja.

A dizertációmban hibrid adatbányászati eszközöket és módszertant alkalmaztam. Ezen eljárásoknak a lényege, hogy több fajta statisztikai módszert használ az adatok elemzésére. Ezen belül is a legalapvetőbb statisztikai módszereket alkalmaztam, amely széles körben ismertek és alkalmazhatóak, így a vállalati szakemberek számára is.

Az adatelemzés megmutatja, hogy jelen állásban a tudatos vállalati modellbe bevitt vállalati adatok alapján, milyen lesz az indikátorok alakulása. Amennyiben nem tudatos a tudatossági modellben a vállalat viselkedése, abban az esetben a vállalati tudatossági modell részletesen jelzi a nem tudatos, vagy kevésbé tudatos mozgásokat. Ha pl. a likviditás mutató alacsony, akkor a likviditás növelésével tudatosabbá válhat. A hipotézisemet elfogadhatónak tekintetem.

5.TÉZIS

A nemzetközi vállalatok pénzügyi adatai alkalmasak a vállalati tudatosság modell megalkotására, a nemzetközi vállalatok működésének modellezésére, működésének javítására.

A módszertani elemzés arra irányult, hogy a statisztika legalapvetőbb eljárásaival feltárjam a nemzetközi vállalatok pénzügyi adataiból

kinyerhető információkat, együttmozgásokat és mintázatokat. A vállalatok pénzügyi adatai, amelyeket az Orbisból nyertem ki, alkalmasak a tudatosság modellbe illesztésére és a szakirodalmi megfeleltetésnek.

A hipotézisemet feltételesen elfogadtam azzal, hogy alapvetően alkalmasak a nemzetközi pénzügyi adatok a modellezésre, a vállalati tudatossági modell tesztelésére, amennyiben megfelelő adatmennyiség áll a rendelkezésünkre. Amennyiben hiányos adatmennyiség található, a hiányzó adatok nem alapvető eljárásokkal például neurális hálók segítségével 7:3 szabály segítségével pótolhatóknak tekintetem. Mivel a disszertációm a legalapvetőbb statisztikai eljárásokat alkalmazta, így a hipotézisemet csak feltételesen fogadtam el. Az Orbis rendszerben mérhetően nagyarányú az adatok ismeretlensége, így teljesen egységes működési kép nem modellezhető, az adatok szelektálását kell végrehajtani a sikeres elemzéshez.

6.TÉZIS

A vállalati tervezés során a pénzügyi adatokból (származtatott és nem származtatott) kinyerhető információk felhasználhatók, segítik a vállalati célok meghatározását.

A tudatos vállalat célja, a szakirodalom szerint a folyamatos tanulás és innováció, az öntudatosság biztosítása vállalati szinten, a megújuláshoz, az adaptációhoz, az átalakuláshoz való képesség, összességben a növekedés elérése, a vállalati működés erősebbé, fokozatosan még inkább tudatosabbá válása. Ezek a jellemzők a pénzügyi adatokkal azonosíthatók és magyarázhatók. Az adatokból kinyerhető információk, megmutatják a vállalat működésének alapvető mozgás irányát. Például amennyiben a vállalat bevételei, eszköz vagy szolgáltatásból kapott bevételei csökkenek, az alkalmazottak számát csökkenti, kevesebbet fordít az innovációra, és növeli hitelekkel az adóságállományát. Ez egy tipikusan nem tudatos vállalati működés. A vállalati tudatos működése során az egyik cél,

meghatározni, megtalálni azt a pontot ameddig a vállalat megfelelő tudatossági szintig képes eljutni, vagy ha negatív tudatossági modellbe fordul a működése, a mérőszámok, indikátorok megváltoztatásával, tudatos vállalati szintre emelhető. Így amennyiben a vállalat változtatni képes korábbi működésén és többet fordít innovációra, megtartja, illetve növeli az alkalmazottak számát és nem növeli az adósságállományát, likvid marad, vállalati viselkedésével pozitív interakcióra törekszik, értéket hoz létre, belesimul az adott és a globális gazdasági, társadalmi szövetbe, a vállalat működése tudatosabbá válik.

A hipotézisemet elfogadhatónak tekintettem.

7.TÉZIS

A vállalati tudatosság nem szektor specifikus. A vállalati tudatosság nem csak és kizárólag a magas hozzáadott értéket jelentő iparági szektorok nemzetközi vállalataira jellemző, meghatározó.

A vállalati tudatosság nem szektor specifikus. A kutatásaim és eredményeim (ld. tudatosság modell és eredményei) ezt cáfolták meg. Az információtechnológiai vállalatokra kevésbé illeszkedett a tudatosság modell, túlnyomórésztben nem tudatos vállalatokat azonosított a modell ebben a szektorban.

Így ezt a hipotézisemet elvettem. A tudatosság minden gazdasági szektorban azonosítható és nem kizárólagos elterjedésű.

8.TÉZIS

Egy nemzetközi vállalat számára a vállalati tudatosság alkalmazása létérdek. Az a vállalat, amely nem fordít kellő figyelmet a tudatosságának az emelésére és nem integrálja a tervezési folyamataiba, versenyhátrányba kerül.

A szakirodalomban lefektetett elvek, a pénzügyi adatokból kinyerhető mintázatok, a vállalati tudatosság modelljében

megfelelés, a vállalatoknak biztosít egy olyan működési pályát, irányt, amely hosszantartó és sikeres működést biztosít.

A hipotézisemet elfogadtam.

6. Publikációk

6.1. 2019-ben megjelent tudományos cikkek

Idegen nyelven megjelent tudományos cikkek

Dr. Laskai András: *Consciousness and the International Business Planning*. In.: **International Journal of Science and Business**. January 2019. 3(1), ISSN 2520-4750. pp. 1-6.

Dr. Laskai András: *Consciousness system approaches and the financial instruments*. In.: **International Journal of Science and Business**. January 2019. 3(1), ISSN 2520-4750. pp. 7-16.

Dr. Laskai András: *AI foundations of the international business planning and the AI consciousness model*. In.: **International Journal of Science and Business**. January 2019. 3(1), ISSN 2520-4750. pp. 16-28.

Dr. Laskai András: *Mapping the Unified Field: Artificial intelligence foundations for the financial instruments of business planning: hybrid data mining and the consciousness model*. In.: **International Journal of Science and Research**. January 2019. Vol. 8. Issue. 1. ISSN 2319-7064 pp. 907-913.

Magyar nyelven megjelent tudományos cikk

Dr. Laskai András: *Vállalatok tudatos működési elemei adatbányászati módszerek tükrében*. In.: **Prospertitas**. Budapesti Gazdasági Egyetem. Vol. V. 2019/2. ISSN 2064-759X. pp.54–86.

6.2. 2019 előtt megjelent tudományos cikkek

Idegen nyelven megjelent tudományos cikkek

2015.

Dr. Laskai András: *Financial management as a strategic-tactical guideline* In.: **International Journal of Economics Finance and Management**. January 2015. Vol. 4 No.1. ISSN 2307-2466. pp. 1-7.

2014.

Dr. Laskai András: *Financial performance of the international business planning: Localization and trade in theory of Krugman's "New Economic Geography" (NEG)* In.: **International Journal of Economics Finance and Management**. January 2014. Vol. 3 No.1. ISSN 2307-2466. pp.1-7.

Magyar nyelven megjelent tudományos cikk

2013.

Laskai András: *Pénzügy menedzsment, mint stratégiai-taktikai útvonalvezető* **CONTROLLER INFO** 1. évf.: 2013. (9). ISSN 2063-9309. pp.14-19.

2012.

Laskai András: *Az üzleti terv, mint pénzügyi controlling instrumentum a nemzetközi összehasonlításban* **CONTROLLER INFO** 1. évf.: (1) 2012. ISSN 2063-9309. pp.16-22.

6.3. Tudományos konferenciákon elhangzott előadások konferencia kiadványban megjelentetve

Idegen nyelvű

2013.

Dr. Laskai András: *Financial performance of the international business planning: in theory of Krugman's NEG and in theory of the applied-economics (business-management) schools.* 12th International Scientific Conference: "Management Horizons in Changing Economic Environment: Visions and Challenges" Organized by European Management Association, Baltic Management Foundation and Vytautas Magnus University that will take place at the Faculty of Economics and Management, Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania on September 26 - 28, 2013. ISSN 2029-8072. pp. 469-475.

Dr. András Laskai: *OUTSIDE THE SWEDISH-AMERICAN SCHOOL: FINANCIAL INSTRUMENTS OF THE BUSINESS PLAN.* ALLANA INSTITUTE OF MANAGEMENT SCIENCES, PUNE. "CHECKMATE 2013". 4TH ANNUAL INTERNATIONAL CONFERENCE. THEME "ARTHA-SATYA: DEMYSTIFYING STRATEGIC FINANCE IN VOLATILE TIMES". (15th - 16th February, 2013, Pune, India) Maharashtra Cosmopolitan Education Society's. 2390-B, K. B. Hidayatullah Road, Azam Campus, Camp, Pune- 411001, Maharashtra, India. www.aimspune.org. Date : 15th - 16th February, 2013. Venue: Azam Campus, Pune - 411 001. Time: 9 am to 5 pm. [http://www.aimspune.org/web-journals/Compilation 20of 20Abstracts 20CHECKMATE 202013 204th 20Annual 20International 20Conference 20ARTHA 20- 20SATYA.pdf](http://www.aimspune.org/web-journals/Compilation%20of%20Abstracts%20CHECKMATE%202013%204th%20Annual%20International%20Conference%20ARTHA%20-%20SATYA.pdf) COMPILATION OF ABSTRACTS CHECKMATE 2013 4th ANNUAL INTERNATIONAL CONFERENCE p. 6.

2012.

András Laskai: *Way to create well-functioning international business: Financial instruments of the business plan* In: X Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна: Економіка» Економічний Факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. Том II. Київ. ISBN 78-966-1555-47-09. pp.61-63 сторона.

Dr. András Laskai: *Key elements of the economics growth of the companies in the globalisation: Financial instruments of the business plan in international perspective.* In ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI, MINISTERUL ECONOMIEI AL REPUBLICII MOLDOVA: INSTITUTUL DE ECONOMIE, FINANȚE ȘI STATISTICĂ, CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII Conferința Internațională Științifico-Practică Ediția a VII-a Volumul II Organizată de Institutul de Economie, Finanțe și Statistică. Secțiunea III SUPORTUL FINANCIAR PENTRU CREȘTERE DURABILĂ. 18-19 octombrie 2012. Chișinău, 2012. ISBN 978-9975-4381-1-7. pp.361-365.

Magyar nyelvű

2012.

Dr. András Laskai: *Financial instruments of the business plan in an international perspective* In.: A jövő gazdasága, a jövő befektetése. Treasury Club Konferencia. Az MTA Pénzügyi Albizottságának kihelyezett ülésével. 2012. november 22. Szent István Egyetem, Gödöllő Gazdaság és Társadalomtudományi Kar, Pénzügyi és Számviteli Intézet. Treasury Club tagja az európai (EACT) és a nemzetközi (IGTA) szervezeteknek. Konferencia CD kiadvány. 2012. november 22. Gödöllő, Szent István Egyetem ISBN 978-963-269-326-2. pp.112-117.